

Gradišćanskohrvatski franjevci – za svoj narod

Pred dvimi ljeti su franjevci svećevali 800 ljet, da je papa Honorije III. 1223. aprobirao red franjevcev, iako je sveti **Franjo Asiški** jur 14 ljet prije (1209.) počeo oko sobe sakupljati muže, ki se osobito posvećuju Kristušu i ga nasljeduju u redu.

Na području Ugarske se je jur 16 ljet kašnje (1239.) osnovala prva franjevačka provincija kao „Provincia Hungariae“, kašnje zvana Marijanska provincija, ka je postojala do 2006. ljeta i je u tom ljetu složena s Kapistranskom provincijom u novu provinciju „Ugarske Velike Gospe“. Kašnje su pak na prostoru Ugarske još osnovane Salvatorijanska Kapistranska i provincija sv. Ladislava, ka je sada provincija Ćirilsko-Methodska. I u ove tri zadnje imenovane provincije je stupilo Gradišćanskohrvatskih franjevcev, ali ne daleko toliko kao u Marijansku provinciju. **P. Ladislav Spaić**, rodod iz Hrvatske Nadalje, je dostignuo i čast i službu provincijala Kapistranske provincije.

Na području današnjega Gradišća, to je bila do 1939. Marijanska provincija, djeluju franjevci u kloštri u Željeznu, Novom Gradu i u Svetici za jezerom. U Željeznu su postojali i dva kloštri: Na Brigu, sada Stan susretov, ustanovljen od kneza Pavla Esterházyja 1711., a raspušćan 1787. od cesara Jožefa II. U Željeznu-Varošu, uz franjevačku crkvu, je 1386. osnovao nadbiškop Ivan Kanizsai kloštar, u kom su do pred nekolikimi ljeti djelovali franjevci Austrijske provincije (do 2018.). Kloštar u Novom Gradu je osnovao 1638. grof Adam Batthyány, a kloštar u Svetici za jezerom 1659. knez Pavao Esterházy. I u Djuri, Požonu, Sambotelju i u Šopronu su ili još i danas djeluju franjevci.

U jur spomenutu i najstarju franjevačku, Marijansku provinciju, nam je do sada poznato, da je ukupno oko 320 Gradišćanskih Hrvatov stupilo u franjevački red i još prik 50 laičnih bratov (med njimi i **fr. Sebastjan Vajković**, rodod iz Trajštofa, 1815. – 1879. Vesprim).

Franjevci su vršili svoju službu kao spovidniki, prodikači, narodni misionari, administratori u oni fara, kade trenutno nije bilo farnika ili kao farniki. I danas peljaju faru Sveticu za jezerom, a odavle su do 1768. opskrbljavali i faru Halbturn.

U Željeznu na Brigu su na prepoštskoj fari vršili franjevci službu kapelanov, a i u Željeznu-Varošu nisu imali posebnu faru.

U Novom Gradu su postojale dvije fare: Nimška fara sv. Jakova i hrvatska fara sv. Mikule. 1946. je fara s bivšim hrvatskim filijalima složena u novu faru Veliki Medveš. Hrvatske filijale su bile: Zajčevo selo, Žablje selo, Punić, Sv. Mikula, Hrvatska Čenča, Tudorica.

Bez prekida su u Novom Gradu djelovali Gradišćansko-hrvatski franjevci do 1924. ljeta (**P. Lambert Pulyai-Bilišić** iz Dolnje Pulje i onda još **P. dr. Atanaz Horvath** iz Židana, o komu ćemo još već čuti).

I u obadvi franjevački kloštri u Željeznu najdemo skoro prez prekida naše hrvatske franjevce. I u Željeznu-Varošu je bio zadnji Gradišćanski Hrvat jer spomenuti P. Lambert Pulyai.

Do dana današnjega svjedoči djelovanje hrvatskih franjevaca u Velikom Medvešu: Hrvatski natpisi na izvanredno lijepom križnom putu i hrvatski natpis na farbani oblozi, koji glasi: „Ove obloze su naši Medvešani u Americi na dnu Božju darovali leta 1923.-24.“

Preteča molitvenika P. Lovre Bogovića, *Hiža zlata* (1754.), je rukopisni molitvenik P. Serafina Gyivkovića iz 1728. ljeta pod naslovom „*Libellus infirmorum deserviens patri Hungaro-croatae conscriptus industria P. fratris Seraphini Gyivkovics*“, koji rukopis se čuva u Budimpešti u nacionalnoj Széchenyi biblioteci. Rukopisni molitvenik je trojezičan – hrvatski, ugarski i latinski, a je od već ruk napisan. Sadržava Lauretansku litaniju, Litaniju Imena Jezusovoga, mašne molitve s posebnim težišćem batrenja betežnikov.

O samom P. Serafinu nam je dosta malo poznato: Rodjen oko 1700. u Mučindrofu, stupi u red franjevaca Marijanske provincije (15.6.1719.) i je vršio službu hrvatskoga predikača u Novom Gradu, bio je kapelan u Körmendu s onda još hrvatskim filijalima Dolnjem i Gornjem Bereku kao i s Hrvatskom Nadaljom. Umro je 8.3.1736, 36 ljet star, u Željeznu na Brigu. Njegovo obiteljsko ime se najde i pod Djuković.

Franjevačku trojku, u sredini 18. stoljeća, zovemo one tri znamenite franjevce, koji su svojim baroknim molitvenikima, katekizmašima i šlabikarima obogatili našu crkvenu pobožnu literaturu, koja je još daleko djelovala na pobožnost hrvatskoga naroda i u 19. stoljeću. Govor je o **P. Lovri Bogoviću**, **P. Godefridu Palkoviću** i o **P. Jeremiji Šostariću**. Sva troja imena franjevaca su bila još živa i do polovice prošloga 20. stoljeća i jer u tom se kaže značajnost naših trih „velikanov“.

P. Lovre Bogović

Dost dugo su se širili dva krivi datumi o njegovom rođenju. Naš zaslužni prelat msgr. Martin Meršić ima u svojem izvrsnom djelu „Znameniti i zaslužni Gradišćanski Hrvati“ (1972.) kao rodni datum 30. juli 1719. Na ti dan je u krsnoj knjigi velikoborištofske fare zapisan jedan Lovre Bogović, s krsnim imenom Lovre, ali P. Lovre krsno ime je bilo **Jure**. File Szedenik u svojem djelu *Naši pisci i naša književnost* (1912.) kao i Szinnyei József u svojem monumentalnom djelu *Magyar írók élete és munkái* u 14 sveski (1891.) imaju 1721. ljeta. Ali stoprv pred 47 ljeti (1978.) je P. Michael Weiss, franjevac i povjesničar Marijanske provincije, javnosti iz originalnih izvorov posvidočio, da je krsno ime P. Lovre: **Jure**.

P. Lovre Bogović se je rodio 22. marca 1723. u Velikom Borištofu (Cinki), a s 19 ljeti (19.11.1742.) stupi u red franjevcev u Svetoj Katarini, onda još u požonskom komitatu. Ljeta dan kašnje (19.11.1743.) položi zagovor (profes) u redu i je 3 ljeta kašnje zaredjen za duhovnika. Kao spovidnik, prodikač, administrator hrvatske fare Sv. Mikule u Novom Gradu i kao ispomagatelj u različni fara je P. Lovre služio u kloštri u Novom Gradu i Željeznu na Brigu. Od Božića 1788. do svoje smrti 12. januara 1789. je ispomagao kod cistercitov u St. Gotthardu, kade je po kratkom i teškom betegu preminuo, a jedan dan kašnje je onde i pokopan. P. Bogović je preminuo u 66. ljetu svoje starosti, kako to točno piše u mrtvačkoj knjigi St. Gottharda.

Prilikom 200. obljetnice njegove smrti (1989.) se je u njegovoj rodnoj fari održao simpozij o P. Lovri, a tom prilikom je izašla i brošura , a na starom farofu mu je otkrita i spomen-ploča. Prilikom 300. rodjendana (18.3.2023.) se je u Velikom Borištofu održala spomen-priredba u Kulturnoj zadrugi i sa svetom mašom u farskoj crikvi.

U gradišćanskohrvatskoj književnosti zauzima P. Lovre Bogović zlato mjesto s njegovim, danas jur klasičnim molitvenikom „Hiža zlata“ (1754.), ki je za vrime života P. Lovre najmanje 4 pute izdan, a po njegovoj smrit još 11 puti. Prisički farnik Jožef Ficko ju je pak od 1829. izdavao pod „Nova hiža zlata“ i „Novo hiža zlata“, ka je pak u ukupno 17 izdanji izašla. Hiža zlata je uopće do sada poznata kao 9. knjiga za Gradišćanske Hrvate izdata do 1754. ljeta.

Naslov najpopularnijega i najpoznatijega molitvenika med Gradišćanskimi Hrvati glasi:

HISA ZLATA / Z-MARLYVIM TRUDÓM, Y Z-VELIKUM SZKERBLYUM UZIDANA, / PRI SZ. BRIGU KALVARIE / OD / P. LAURENCZIUSSA BOGOVICA / Marianfzke Prov. Réda Sz. Ferencza / Szerafinfzkoga Nedil. Horvat. Prod. / BLASENOI / DIVICZI MARII / SELÉZANSZKOI / Offrovana, ter / Sz. OTCZU SZERAFINSZKOMU / Preporucsena, / Za obatrene pobósnoga horvatczkoga /

*Naróda: va koi fze nahajaju / Izibrane MOLITVE, OFFICZIUMI, LITANIE, BRATINSZTVO, /
BLAGOSZLOVI, KRISNI PUT, / UGODNE / JACSKÉ, KERSCHANSZKI NAUK, / Y ZERCZALO K-SZ.
SZPOVIDI. / CUM PERMISSU SUPERIORUM. / Stampana va leti 1754. Pri JOSEFU SZIESZU. /
Móre fze naiti blizu Seléznoga polig Sz. Briga Kalvarie kod / Jakova Wambeka Dvórfzkoga
knigara.*

U predgovoru molitvenika je naznačeno, da se je pojavio u nakladi od 1500 primjerkov. *Hiža zlata* je tipična nabožna barokna knjiga, stoji u službi izgradnje poštovanja bl. d. Marije, ko stoji u središtu barokne duhovnosti, a to je u Željeznu na Brigu, u Svetici za jerzerom, Lovreti, Marijanci, Celji i u Malom Celju (Celldömölk).

Sam naslov knjige je zet iz najstarije litanije, naime Lovretanske litanije, a sam molitvenik ima cilj da slavi, poštuje i odgaja u slavlju nebeske kraljice, Majke Božje, Marije. U molitveniku moremo najti već od 100 ukrasnih nazivov za Majku Božju Mariju.

Uzroke, najam i cilj Hiže zlate najbolje ali opisuje sam autor P. Lovre Bogović u svojem *predgovoru k horvatzkomu narodu*, ki glasi ovako:

*NA proffnyu tvoju moj dragi Naród! Szamti knjigu nóvu: po jimeni Zlatu Hífu: z-velikim
trudóm, y fzerblyum na tvoje duffno obatrenye, y vechu pobosnósz uzidal, ar fzam z-poznal
prebivajuchi pri Sz. Brigu Kalvarie, da fzeje na moje opominanye nikuliko tifzuch va hafznoviti
horvatzki nauk zalyubilo: zato fzamtidal ovi véliki knjig va lipom papiru Stampati jedno
tifzuche, y pét fztov. Niftarmanye ako ku grijsku va fzlóva naides moi vézni fjavacz! necfíni
meni krivicze, nego onim ki fzlóve ulagaju, tako méne fzpricsajuch reczi jlinati za jimati,
fzitolófti za fzvitolófti, fzvoritél, y tako dalye, ali vérujem prig vére neches csa naiti, ako fze pak
komu nebi vidila ova Zlata Hísa, tako neka fzaki po fzvojoj vólyi fzebi zida, ar znam dobro:
dabi tuliko zidarov bilo kod ogovorlivczev, tako nebi knige horvatzke jimale broja, kéfzu
vindar rétko pofzizjane, niti nebi imali fstampari fzlóv, kéfze vindar malo brufziju z horvatzkom
fstampom: zato moi ucsni ogovorlyivacz, y haznoviti nenavidnik! poka fzi pervlye meni tvoj trud,
y sfzkerb, fzili csa na fzvitoló dal? ali kócs tvoje pero utrudil fstampom, pak fze onda fztoper nad
ovum Hisum zlatom fantui, y nyu z-jezikom ruffi: ali vérujem da ova Zlata Hísa tebi, y meni na
veliko obatrenye bude: ar fze dicfi z-lipimi molitvami, Officziumi Szakorjacskimi, Litaniami, z-
Blagofzlovi, z-Bratinfzvtom horvatzkim Sz. Ferencza Szerafinfzkoga, kó fzamti ovó léto z-
hodil, plemenitò podignul, y zacsel: dicfifze chu rechi ova Zlata Hísa z-Krisnim putom J.K. z-
jacskami, z-Kerschanzkim naukom, y-zerczalom k fz. fzpovidi. Uztanovitifze jedno malo va*

ovu Zlatu Hifu, ches fzlatkóchu Duhovnu z-manum fzkupa uzivati. Ki na vechu fzlusbu preporucsén ofztajem; tebi naznanye dajuch da fzeje pri Sz. Brigu Kalvarie Bratinfztvo zacselo horvat. Y da fze derfi po fze Nedilye, fzvétke, y pétke Marcziuffa Horvatzka prodika va czrikvi B. y precsudné D. Marie Majke Selézanfzke. Tvoj véрни fzluga.

I onda 14 slov, kratic, ki se moru ovaku razvezati: Pater Laurencius Bogovics Reda Szvetoga Ferencza Horvatszki Nedilyni Prodikacs i Pater Drustva Bratinstva Horvaczkoga.

Naš pokojni duhovnik dr. Jandre Karall piše o Hiži zlatoj u svojoj disertaciji „Das religiöse Schrifttum der heute burgenländischen Kroaten bis zum Beginn des 19. Jahrhunderts“: Der große Vorteil dieses Buches war, dass seine „Atmung“ identisch war mit der Atmung der kroatischen Volksseele. Auf echter Religiosität bauend und aus ihr schöpfend blieb Bogovics höchst volksmäßig und im Volk ganz und gar verwurzelt.“

Molitvenik *Hiža zlata* je naime bila naminjena Bratinstvu Horvatskoga Naroda, ko je od 1754. u Željeznu na Brigu postojalo i čiji prvi direktor je bio P. Lovre Bogović. Tim se je osnovala prva organizacija vjerska med današnjimi Gradišćanski Hrvati i je tim počeo nabožni narodni pokret. Člani Bratinstva su se redovito sastajali, molili i jačili su na diku Majke Božje, produbljavali su se vjerski sadržaji, a to sve na hrvatskom jeziku, u duhu hrvatske pobožnosti ali u oredjenom vjerskom smiru. A to su izvanredne zasluge P. Bogovića, P. Palkovića i P. Šostarića.

S jur spomenutim P. Godefridom Palkovićem je izdao molitvenik „Duhovni vertlyacz“, tiskan u Šopronu 1753. Molitvenik je skoro identičan s Hižom zlatom, koj je Duhovni vertlyacz služio kao pjelda.

U predgovoru Duhovnoga vertlyacza je potvrđeno, da je pred 1753. izdao skupa s P. Palkovićem „Šlabikar“, kad pišu: tertako s kripošćom Svetoga Duha jedan lagak Šlabikar na svitlo dali, iz koga se je mali i veliki va kratkom vrimenu štat naučil. Ide zato, da se hrvatski narod ovde u dijaspori opismeni, da bi mogao čim prije štat molitvenike, katekizmuše i druga nabožna djela, ka su se stoprv sada počela za narod tiskat.

Za slijedeća 3 djela, ka su ali izašla, do sada nij čisto raščišćeno autorstvo P. Lovre Bogovića:

1. Horvatski katekizmuš, Željezno 1747., 2. Mariansko cveće, Šopron 1757. skupa s P. Jeremijom Šostarićem i 3. Občinske misije pitanja knjižice, Šopron 1759. Moguće, da se i ovo ugoda raščistiti!

P. Godefrid (Bogomir) Palković

Drugi član duhovne barokne trojke (dr. Nikola Benčić) je bio P. Godefrid Palković, rođen 5.12.1714. u Celindofu, krsnim imenom Ivan, ki je u starosti od 21 ljeta stupio u franjevački red Marijanske provincije, za duhovnika je zaređen u Požonu (1739.) Vršio je službu hrvatskoga prodikača, administratora hrvatske fare Sv. Mikule kao i gvardijana u Novom Gradu kroz nekoliko puta a u Željeznu na Brigu je bio generalni prodikač i gvardijan, a umro je 1778. u Sambotelju. Vršio je i službu crkvenoga cenzora kao kod P. Eberharda M. Kragela četirih posljednjih. Osnovao je Hrvatsko bratinstvo pojasa za laike.

Njegovo glavno djelo mu je *Duhovni vertlyacz*, koga je izdao skupa s P. Lovrom Bogovićem (1753.). Isto je od P. Godefrida Šlabikar, kako je u predgovoru Duhovnoga vertlyaca (1753.) naznačeno. Isto imamo od njega Duhovnu kiticzu, ka je u ljetu smrti P. Godefrida jur u 3. izdanju izašla. Ovde imamo i *Novu duhovnu kiticu*, ka je već od sto ljet po smrti P. Godefrida izašla. Je li su *Horvatszki katekhizmus* i *Obchinszke miszie* od P. Godefrida još nij čisto razjašnjeno.

Kao zadnji od barokne trojke je bio **P. Jeremija Šostarić** (1714. – 1770.)

Rodom iz Maloga Borištova s krsnim imenom Ivan (po drugi izvori Tomaš), stupi s 19 ljeti u franjevački red Marijanske provincije, a pet ljet kasnije je posvećen za duhovnika. Službovao je u Novom Gradu kao administrator fare Sv. Mikule, u Željeznu na Brigu i u Svetici za jezerom, kade je u glasu svetosti umro. Kroz 30 ljet je vršio službu magistara novaka (Novizzenmeister).

P. Jeremiji se pripisuje molitvenik Duhovni Vertlyacz, čiji original se još nij pronašao (1746.). Ali glavni mu je molitvenik „Marianszko czveche“, ko je stoprv 11 ljet po njegovoj smrti izašlo i pretpostavlja se, da je je skupa s P. Lovrom Bogovićem jur 1757. izdao. Pod istim naslovom je ov molitvenik kasnije izdavao P. Šimon Knéfacz, a za njim prisički farnik Jožef Ficko pod naslovom Novo Mariansko cveće, ko je pak najmanje u 4 izdanji izašlo. P. Jeremiji je prođuće ljetu u farskom domu u rodnom selu otkrita spomen-ploča.

Profesor dr. László Hadrovics je značaj franjevačkoga „spisateljskoga trolista“ ovako sažeo: „Durch sie wurden nämlich die festen Grundlagen einer neuen regionalen Schriftsprache gelegt, die in den späteren Jahrzehnten in anspruchsvolleren Werken der Erbauungsliteratur

und in den Anfängen der weltlichen Literatur, in Schulbüchern und Kalendern bereits konsequent Verwendung fand“.

Plodotvorno barokno razdoblje završava franjevac **P. Šimon Knéfacz**.

Rodom iz Novoga Sela (23.2.1752.) stupi s 21 ljetom u red Marijanske provincije i je služio u franjevački samostani u Željeznu na Brigu i u Novom Gradu kao hrvatski svetačni prodikač. Kad je Jožef II. tolike kloštre raspustio, postane P. Knéfacz kapelanom u Pandrofu i u Celindofu, zatim lokalni kapelan u Ciklešu i onda do smrti 3.8.1819. farnik u Klimpuhu. U Klimpuhu je za njegovo vrime zgradjena i nova crkva (1804. – 1805.).

Izdao je 3 molitvenike: *Lapat evangyeliumsuzki* (1798.), *Vrata nebeszka* (1800.) i *Marianszko czveche* (1803.), ko je kasnije još 8 izdanj doživilo. Dr. Jandre Karall u svojoj jur spomenutoj disertaciji veli o Knéfaczovi molitveniki: „Kniefacz’ Gebetbücher sind ein letztes leuchtendes Aufflackern barocken Geistes unter den Kroaten.“ Njegovi molitveniki imaju mnogo sličnosti s Bogovičevom *Hižom zlatom*. Trg pred crkvom u Novom Selu je imenovan po P. Šimonu Knéfaczu (2019.).

I 19. stoljeće nam je darovalo jednoga znamenitoga, iako manje poznatoga, franjevca **P. Kalistusa Ambruša**, rodnom iz Bizonje (26.4.1783.). On stupi u red franjevcev Marijanske provincije, a za duhovnika je zaređen u Djuri (1806.). Štacioniran je bio u Svetici za jezerom, zatim služi kao vojnički duhovnik u Milanu (Mailand), zatim u Požonu i je domaći kapelan kod grofa Jozefa Illinszkyja u Galiciji, kako izgleda u današnjem Lvivu (Lemberg). Kao franjevac u Željeznu je vršio službu kapelana u Uzlopu i u Štikapronu, a umro je u Željeznu (19.1.1845.). Izdao je *Szvėti krisni put* i kako piše u predgovoru, da „Horvatzko Lyutztvo Selézanszkoga Pólya, ovu Pobósnoszt krisnoga Puta obversuje, po sztárom Zakonu. Ali pokidób daje ov krisni Put va szaki horvatzki molitveni Knyiga zdrugimi ricsami obdersan, tako szam szí naiper zél, ov krisni Put va oszebite Knyisicze szkupaznoszit y nye Naródu horvatzkomu aldovat ...“. Sveti križni put je izao jur prije na njemačkom jeziku, najmanje u 3 naklada izdano u Požonu, a hrvatsko u Šopronu. Potpiše se P.K.A.

20. stoljeće je franjevačkomu redu i našem hrvatskomu narodu darovalo jednoga znamenitoga duhovnika-franjevca, **P. dr. Atanaza Horvatha**, rodnom iz Židana (1892.). I njegovi tri brati su pozvani u duhovnički red, a jedna rođena sestra u red urzulinkov. Služio je kao zadnji hrvatski franjevac u Željeznu kao i u Novom Gradu. Premješćen je bio i u kloštre, ki danas ležu ili u Hrvatskoj ili u Slovačkoj (Malacky, Nové Zámky). Kad je 1941. Medjimurje

opet priključeno Ugarskomu, je naš P. dr. Atanaz premješćen u Čakovec da onde namjerno „madjarizira“. Je to bila samo taktika tadašnjega provincijala franjevačke provincije, isto slavskoga porijekla, P. Viktorina Vinkovitsa (Hársligethy), da je s našim P. Atanazom i još jedan drugi franjevac bio poslan u Čakovec, isto ne ugarskoga roda. I to bi bila zanimljiva tematika, ka bi se mogla još točnije istražiti. K tomu još: Bilo je predviđeno da će se Medjimurje priključiti samboteljskoj biskupiji, a kao vikar za to područje je bio predviđen Jožef Pehm, kasniji kardinal Jožef Mindszenty. Zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac se je ali uspješno protiv toga branio i tako je Medjimurje kroz cijelo vrime ostalo pod jurisdikcijom Zagreba, prem druge države! Svi farniki su kroz cijelo vrime ostali na svojem starom mjestu, samo ako je jedan umro, onda je novi poslan na to mjesto. Naš P. Atanaz je vršio službu narodnoga misionara u Velikom Medvešu (u obadvi jeziku, 1931.), u Gijeci (u hrvatskom jeziku, zajedno s jednim nimškim subratom), u rodnom selu Židanu, Petrovom Selu, Prisiki i u Bizonji.

Napisao je povijest hodočasne crkve i kloštra u Svetici za jezerom, ko djelo je na nimškom i ugarskom jeziku izašlo. Dvi male vjerske brošure su isto od P. Atanaza: *Oprostite najsvetije Srce Jezuševu* i *Prečisto Srce Majke Marije* (na slovačkom jeziku) i *Jezuše, smiluj nam se* (na ugarskom jeziku). Izdao je i dvi male molitvice; *Ča je bratinstvo sv. škapulara?* i *Obećanja Jezuševa*.

Franjevački red Marijanske provincije je u Ugarskoj od državne strani s 20. junijom 1950. zabranjen. P. dr. Atanaz je kratko pred tim obetežao i je jur par dan pred tim stanovao doma u Židanu kod svojega brata, kade je 12. oktobra istoga ljeta i umro.

Kao zadnji Gradišćanski Hrvat je u red franjevcev stupio **P. Pius Kopinits**, rodod iz Vorištana (1917.) i je služio i kao narodni misionar, med drugim u Uzlopu. Bio je član Austrijske franjevačke provincije, a u Gradišću je bio samo u kloštru u Svetici za jezerom, kade je i 2000. ljeta pokopan.

Izvori i literatura:

Benčić Nikola, Književnost Gradišćanskih Hrvata, Zagreb 1998.

Kuzmich Ludwig, Kulturhistorische Aspekte der burgenlandkroatischen Druckwerke bis 1921 mit einer primären Bibliographie, Eisenstadt 1992.

Magyar Arnold, 340 Jahre Franziskaner in Güssing (1638-1978), Güssing 1980.

Weiss Michael, Catalogus Alumnorum Provinciae S. Mariae In Hungaria Ordinis Fratrum Minorum, Eisenstadt 1978.